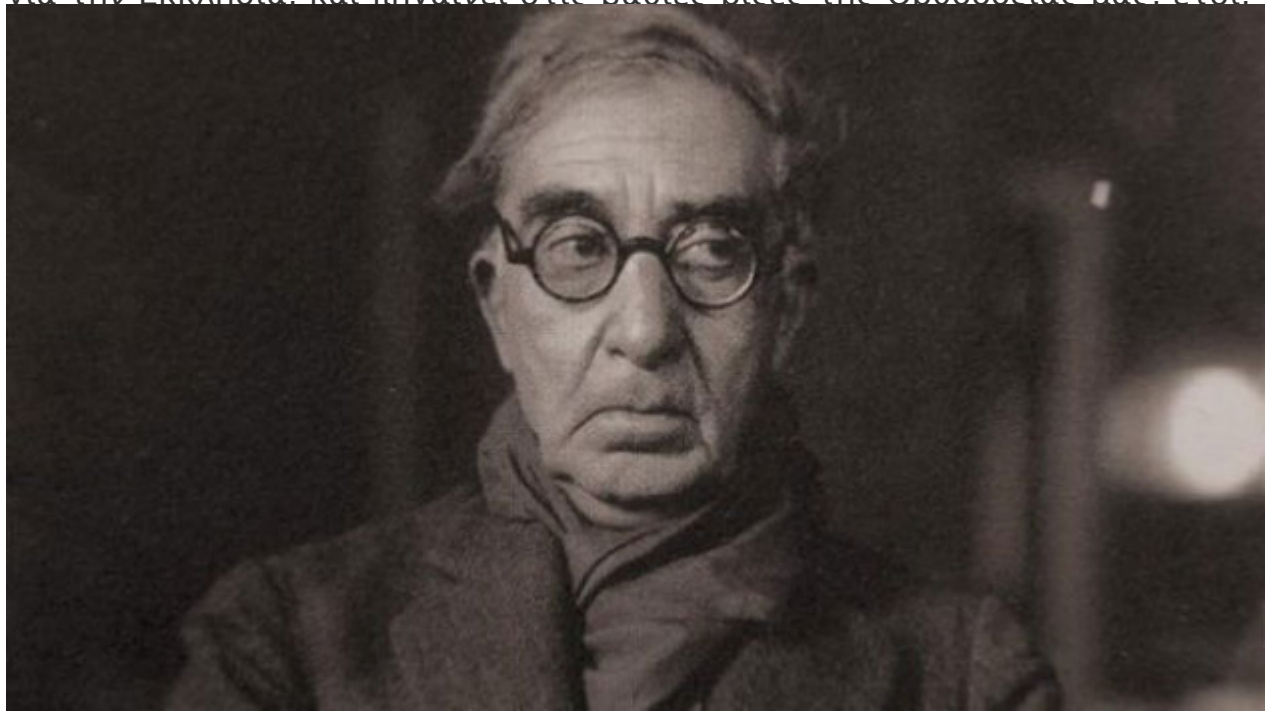

Με αφορμή το ποίημα του Καβάφη "Στην Εκκλησία"

/ [Πεμπτουσία](#)

Ο αλεξανδρινός ποιητής Κ. Καβάφης είναι επηρεασμένος από τη λειτουργική μεγαλοπρέπεια της Ορθοδοξίας, όπως δείχνει το ποίημά του «Στην Εκκλησία». Η Ευαγγελία Παπα-χρήστου-Πάνου, παρουσιάζοντας την επιρροή που άσκησε η Ορθόδοξη διδασκαλία στα έργα του Κ. Καβάφης παρατηρεί τα εξής: «με το ποίημα «Στην Εκκλησία» ο Καβάφης δηλώνει σαφέστατα το θαυμασμό και την αγάπη του για την Εκκλησία, και πηγαίνει στις βαθιές ρίζες της Ορθοδοξίας μας, έτσι, καθώς

Πέρα

όμως από τη μεγαλοπρέπεια, τα χρυσοποίκιλτα άμφια, τα εξαπτέρυγα και τις ψαλμωδίες, στην Εκκλησία και στους ιερείς, ο ποιητής βλέπει την παρηγορία, την ψυχική γαλήνη και την ενδυνάμωση του πιστού. Πολλά ποιήματά του το μαρτυρούν. Ένα από αυτά, «Η Δέησης» αναφέρεται στον πόνο μιας μάνας που περιμένει να γυρίσει ο γιός της από τα ξένα:

«Η θάλασσα στα βάθη της πήρε έναν ναύτη

Κι η μάνα του ανύποπτη πάει κι άναφτει

στην Παναγιά μπροστά ένα μακρύ κερί,

για να επιστρέψει γρήγορα και ναν' καλοί οι καιροί.

Κι ενώ προσεύχεται και δέεται αυτή, η εικόνα την ακούει σιωπηλή και λυπημένη

ξέροντας πως δεν θα 'ρθει ο υιός που περιμένει».

Η ζωή και το πνεύμα της Ορθοδοξίας διαμορφώνουν επί αιώνες τις κοινότητες των Ελλήνων, ασκώντας αποφασιστική επιρροή σ'αυτές, κυρίως, μέσω της λατρείας, στην οποία διαπλάθεται κυριολεκτικά η ζωή και το φρόνημα του λαού. Το Ορθόδοξο ήθος της ελληνικής κοινότητας μορφώνεται στα όρια της λατρείας δια φωτίζοντας τη συλλογική ελληνική ύπαρξη. Η εκκλησιαστική κοινότητα είναι ένα κοινωνικό γεγονός, μια σύναξη λαϊκών και κληρικών. Για τον Παπαδιαμάντη η ένταξη στην εκκλησιαστική κοινότητα ισοδυναμεί με ένταξη στην ευρύτερη κοινωνία. Στο διήγημα «Ο Αλιβάνιστος» παρακολουθούμε την επανένταξη ενός ανθρώπου που έζησε χρόνια ως ερημίτης. Ένας ατυχής έρωτας έκαναν τον μπάρμπα-Κόλια να φύγει από το χωριό του και να ζει στην εξοχή, αφού η γυναίκα που αγάπησε παντρεύτηκε κάποιον άλλο.

Όταν τυχαία ο παπάς, που έχασε το δρόμο του και χάθηκε στην εξοχή, συνάντησε τον μπάρμπα-Κόλια, τον πήρε μαζί του στην Εκκλησία για την Ανάσταση. Η θρησκευτική κατάνυξη της Ανάστασης, το τελετουργικό και η συμμετοχή του μπάρμπα-Κόλια ήταν η επιστροφή του στην κοινωνία. Η θρησκεία ως δεσμός και διαμεσολαβητικός κρίκος των ανθρώπων σηματοδοτεί την αδιάσπαστη ενότητα, την κοινωνική ταυτότητα των ανθρώπων που αποτελούν σύνολο και λειτουργούν ως σύνολο. Τα τελευταία λόγια του μπάρμπα-Κόλια: «Αληθώς ανέστη βρε! Δεν είμαι αλιβάνιστος!», μαρτυρούν την ανακούφιση της θρησκευτικής συμμετοχής που δεν είναι τίποτε άλλο από τη συμμετοχή στο κοινωνικό γίγνεσθαι.

Σύμφωνα με την Ορθόδοξη θεολογία η μετάνοια των αμαρτωλών αποκαλύπτει το ήθος του γνησίου χριστιανού και μας διδάσκει να μην κρίνουμε κανέναν γιατί ο άνθρωπος δεν είναι αυτό που φαίνεται αλλά είναι γο βαθύ μυστικό της καρδιάς του. Το μυστικό της αρετής του ανθρώπου δεν βρίσκεται στην απαρίθμηση των καλών πράξεων που έχει κάνει αλλά στην απόφαση να μετανοήσει.

Ο Κ. Καβάφης αποστρέφεται τον εκνομικισμό του εκκλησιαστικού ήθους και την δικανική θεώρηση της αμαρτίας. Ο συγγραφέας Τίμος Μαλάνος αναφέρει ότι, σε

κάποια συζήτηση, όταν έγινε λόγος για εκείνους που κάνουν τα μύρια όσα και στο τέλος πεθαίνουν με το σταυρό στα χέρια, ο Καβάφης απάντησε σε εκείνον που το είπε ως εξής: «Μη τους ψέγεις-φθάνει που μετάνιωσαν. Αυτή άλλωστε είναι η ωραιότητα της χριστιανικής θρησκείας». Αυτό υπογραμμίζεται στο ποίημα του «Ιγνατίου τάφος», όπου ο νέος Ιγνάτιος, πρώην Κλέων, λόγο πριν το πρόωρο θάνατό του, »συνέρχεται» από τις κοσμικές περιπλανήσεις και από την απουσία σχέσης του με την Εκκλησία, και λίγο πριν πεθάνει χειροθετείται αναγνώστης και ζει κοντά στο Χριστό. Ο επίσης συγγραφέας Γιώργος Σαββίδης σημειώνει ότι όλος ο συνειδητός βίος του Καβάφη στάθηκε μια μελέτη θανάτου. Το ποίημα «Εν Κοιμητηρίω» αποτελεί ίσως την πιο χαρακτηριστική αποτύπωση αυτού του έντονου βιώματος.

Επίσης μέσα από στο ποίημα του Καβάφη «Μανουήλ Κομνηνός», θεωρούμε ότι διαφαίνεται η εναρμόνιση του ποιητή με τη διδασκαλία της χριστιανικής πίστης όσον αφορά τη μετάνοια πριν από το θάνατο, ώστε να κερδίσει ο άνθρωπος την ουράνια βασιλεία. Για τον αλεξανδρινό ποιητή δεν μετράει αν ο άνθρωπος πετύχει να ανέβει όλη την πνευματική κλίμακα, αλλά η ίδια η προσπάθεια μετάνοιας, ο αγώνας. Εξάλλου στόχος του είναι κάποιος να αρχίσει το ταξίδι για την πνευματική τελείωση, για την «Ιθάκη» και όχι η ίδια η «Ιθάκη».

Ενταγμένος μέσα σε αυτό το περιρρέον πνευματικό παλμό της Ορθοδοξίας ο Κωστής Παλαμάς παραφράζει το κείμενο του τροπαρίου της Κασσιανής δίνοντάς του το χρώμα της δικής του εσωτερικής κατάστασης, της αυτοσυνειδησίας του, ολόκληρης της ψυχής του, απογυμνωμένης και ανυπόκριτης. Στους στίχους αυτούς δεν εκφράζει κάποιες σκέψεις ή νοήματα που συμφωνούν πολύ ή λίγο με τις αρχές της Ορθοδοξίας, αλλά αποτυπώνεται ολόκληρη η στάση ζωής του Χριστιανού. Αυτή τη στάση ζωής την ονόμασε ο ίδιος «Κασσιανισμό» από το όνομα της Κασσιανής, και αποτελεί ασφαλώς μια καθαρά μεταφυσική ενατένιση της ζωής και προσεγγίζει το αληθινό νόημα της Ορθοδοξίας.

(απόσπασμα από την εργασία του Αρχιμ. Θεοφίλου Λεμοντζή «Η Ρωμαίικη συνείδηση στο ήθος και το πολιτισμό των Νεοελλήνων».